

8. Закон України "Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту" від 08.07.2011 № 3671-VI – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3671-17>

9. Закон України «Про затвердження плану заходів щодо інтеграції біженців та осіб, які потребують додаткового захисту, в українське суспільство на період до 2020 року» від 22.08.2012 № 605-р – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/605-2012-%D1%80>

10. Уповноважений Президента з прав дитини сприятиме реалізації в Україні проекту Ради Європи щодо посилення захисту прав дітей. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jurliga.ligazakon.ua/news/2013/9/2/96988.htm>

УДК 32.001 : 342.721

Вдовичин І. Я., д.пол.н., професор кафедри теорії держави і права Львівської комерційної академії

Перспективи застосування герменевтичного підходу для дослідження української політико-правової думки першої половини ХХ століття

Проаналізовано концептуальні підходи герменевтичного методу для дослідження української політико-правової думки першої половини ХХ століття. Визначено роль впливу, у відповідності до герменевтичного підходу, взаємозв'язку духовно-культурної традиції, інституційних та процесуальних інструментів на формування державно-правової системи. Розкрито значення історичної складової людського буття для ефективного реформування інститутів держави і права.

Ключові слова: герменевтика, українська політико-правова думка, держава, право, особа.

Проанализировано концептуальные подходы герменевтического метода для исследования украинской политико-правовой мысли первой половины ХХ столетия. к Определено роль влияния, в соответствии с герменевтическим подходом, взаимосвязи духовно-культурной традиции, институционных и процессуальных инструментов на формирование государственно-правовой системы. Раскрыто значение исторической составляющей человеческого бытия для эффективного реформирования институтов государства т права.

Ключевые слова: герменевтика, украинская политико-правовая мысль, государство, право, личность.

This article presents an analysis of conceptual approaches of hermeneutics method in the research of rightist Ukrainian political thought in the first half of the 20th century. It defines the role that the interconnection of spiritual-cultural tradition, institutional and procedural instruments play in formation of law system, according to hermeneutical approach. It also reveals the meaning of historical component of human existence for efficient reformation of state and law institutions.

Keywords: Hermeneutics, rightist Ukrainian political thought, state, law, individual.

Актуальність. Важливість вивчення української політико-правової думки обумовлюється радикальною постановкою її представника проблем, які не мають однозначного прочитання. Об'єктивне наукове дослідження вимагає постійного переосмислення як в контексті тогочасної історичної реальності, із застосуванням широкого спектру методів, так і завдань, що постають у процесі новітнього державотворення.

Аналіз останніх досліджень. Зрозуміло, що така важлива проблема не могла пройти поза увагою дослідників [6;7;8;9;13;14;15;19;20;21], і очевидно, що перелік праць можна суттєво збільшити. Та вони не у повній мірі розкривають постав-

лену нами проблему. Це обумовлює потребу сучасного аналізу застосування герменевтичного методу для дослідження української політико-правової думки в умовах. Слушною є думка, що дослідження методологічних проблем у їх світоглядному та загальнофілософському значенні традиційно приділялась значна увага. У сучасній літературі ця проблема теж представлена досить яскраво та різноманітно. На жаль, цього не сказати про розробку методологічних проблем саме правової науки: досі це не стало предметом серйозних самостійних досліджень в українській правовій думці [8, 10].

Мета. Українська політико-правова думка першої половини ХХ століття викликає надзвичайно гостру полеміку, діаметрально протилежні оцінки. Одним із шляхів її зваженого прочитання, на наш погляд, є використання герменевтичного підходу. Постає завдання розкрити дійсний зміст її державно-правових ідей і в якій мірі вони співвідносяться із сучасними концептами забезпечення прав і свобод людини.

Виклад основного матеріалу. Із давньогрецької термін «герменевтика» перекладається як роз'яснення, тлумачення, і під ним розуміється мистецтво та теорія тлумачення текстів. Найчастіше предметом дослідження виступає текст, його розуміння, витлумачення, інтерпретація. Головне питання герменевтики можна сформулювати у двох варіантах: як можливе розуміння і як влаштоване те буття, сутність якого полягає в розумінні. Головна теза: існувати — означає бути зрозумілим [17, 171]. Актуалізація герменевтичної проблематики у пострадянський період пов'язувалася саме з прагненням розширити методологічний діапазон гуманітарної галузі [7, 24], вивести її за вузькі межі тлумачення людини у категоріях класової боротьби. Для розуміння всього тексту необхідне розуміння його частини, але розуміння частин неможливе без розуміння цілого. Герменевтика виникає разом із виникненням так званих герменевтичних ситуацій, пов'язаних із розумінням, тлумаченням. Формування мови, виникнення писемності стимулювало розвиток герменевтики, актуалізувало проблему розуміння. Тому потрібна «загальна» герменевтика, яка б виявила загальні принципи та закони розуміння, виходячи з відомого твердження Вільгельма Дільтея про те, що природу ми пояснюємо, а духовне життя — розуміємо [7, 25]. Не менш слушним є зауваження, що виклад наукових фактів має здійснюватися в контексті загального історичного процесу, історії розвитку певної галузі, бути багатоаспектним, з урахуванням як загальних, так і специфічних особливостей» [21, 191]. Власне цей підхід і приваблює дослідників, бо він передбачає, що історія та методологія науки взаємопов'язані та принципово невід'ємні одна від одної. Слід зауважити, що історія науки в герменевтичному підході виступає як явище неоднорідне й поліморфне, що визначає безліч теоретичних тлумачень» [20, 36]. Ще однією важливою умовою розуміння є подібність та відмінність автора тексту та читача. Якщо автор і читач абсолютно «рідні», то не потрібна жодна герменевтика, якщо ж вони відмінні — герменевтика неможлива. Середовищем розуміння є мова, мовне спілкування. Людина залежить від мови, за її допомогою вчиться говорити, мислити. Мова як загальне визначає людину як індивідуальне, але й мова залежить від людини, вона створюється нею, модифікується та розвивається. Людина як індивідуальне визначає мову як загальне. Специфіка розуміння полягає і в тому, що інтерпретатор вимушений реконструювати наміри автора, усвідомлювати багато того, що для самого автора залишалося неусвідомленим.

Наступна фундаментальна особливість буття людини у світі — історичність. Неможливо стати на позицію позаісторичного суб'єкта, бо він завжди визначений місцем і часом, тобто тією ситуацією, в якій знаходиться. Завдяки історичності,

проблеми герменевтичні будуть мати зовсім інший вигляд. Наприклад, істина буде розумітися реальною, «історичною» людиною, тому становитиме не тільки характеристику пізнання, а характеристику буття людини. Людина не може існувати без пошуку істини, і доки вона здійснює пошук істини як розуміння, вона є людина. Д.С. Міль просив нас не обов'язково поважати погляди інших – зовсім ні, – а лише намагатися зрозуміти й толерантно поставитися до них; лише терпіти; не схвалювати, бути про них поганої думки, якщо потрібно висміювати чи зневажати, але терпіти; «адже без певності, без почуття антипатії, на його думку, не буває глибокого переконання; а без глибокого переконання не було б мети життя, і перед нами розверзлася б жахлива безодня, на краю якої він сам колись стояв» [2, 243].

Герменевтика, на відміну від реконструкції, не абсолютизує відносність за тією логікою, що нібито все, чого торкається людина, на що вона намагається опертися, є відносним. Насправді людині потрібна істина. Вона буде здобувати її, ніколи не погоджуючись з тим, що істина не існує. «Відтак, на відміну від постмодернізму, герменевтика не заперечує людяність як єдину сутність людини. Людяність містить мінімум дві стабільні ознаки: здатність мислити і вірити» [7, 20-21]. Але людська сутність і створене нею духовне середовище не є втіленням абсолютної досконалості, і навіть небезпечним є прагнення максимального втілення цих чеснот. Д.С. Міль застерігав, що в ім'я філантропії, демократії та рівності створено таке суспільство, де цілі штучно звузили й зменшили, а більшість людей обернули, «використовуючи фразу його видатного друга Токвіля, на звичайнісіньких «працьовитих овець», де за його власними словами, «колективна посередність» поступово душила оригінальність та індивідуальні таланти» [2, 242].

Відповідно, центральним поняттям у герменевтиці французького філософа П. Рікера є особистість, яка творить світ культури. Завдання філософії – розробити метод аналізу людської суб'єктивності [17, 174]. Для виконання цього завдання П. Рікер пропонує метод аналізу людської суб'єктивності, називаючи його регресивно-прогресивним. Він дозволяє зрозуміти явища людського буття в трьох часових вимірах: минулому, сучасному та майбутньому, адже сучасна людина пов'язана і з минулим, і з майбутнім. Завдання в тому, щоб висвітити «археологію» людини, її вкоріненість у минулому та зрозуміти «телеологію», мотиви і спрямування її руху до майбутнього. Цим обґрунтовується роль людини як суб'єкта культурно-історичної творчості, в якій здійснюється зв'язок часів, і яка базується на активній діяльності індивіда. П. Рікер зробив суттєвий внесок у застосування герменевтичного підходу безпосередньо до вивчення права. У логіці запитання, притаманній герменевтиці, він з'ясував сенс висловлювань: «Що означає бути суб'єктом права? Яке конкретизується висуванням запитань: «Що означає мати права? І «Що означає бути підсудним?», а також підсумовується в ідентифікаційному запитанні: «Хто є суб'єктом права». Виділяючи чотири різновиди суб'єкта (суб'єкт мови, суб'єкт дії, суб'єкт розповіді, суб'єкт відповідальності), П. Рікер показав, що правова проблема виникає завдяки втручанням іншої особи у зв'язку зі збитком, завданим іншому. Тим самим розкривається інтерсуб'єктивна природа первинної «клітини» права як зв'язку двох рівноправних суб'єктів. Однак суб'єкт права – це не інший як близький, ближній, з яким пов'язана тільки моральна проблема, а інший, відносини з яким опосередковані певним інститутом» [19, 104].

І. Берлін, аналізуючи ідеї Д.С. Міля зауважує, мислитель зробив припущення, «що людське знання ніколи, у принципі, не було повним, і в ньому завжди могли критися помилки; що не було єдиної, видимої всім, істини; що кожна людина, кожна

нація, кожна цивілізація могла обрати власний шлях до своєї власної мети, яка не доконечно гармоніювала з цілями інших» [2, 244]. В свою чергу герменевтика пропонує багато конкретних підходів до вирішення науко-вих проблем аналізу і тлумачення таких суперечних істин. Тобто з «розуміння» може впливати багато різних «пояснень». Так само для М. Гайдегера і Г. Гадамера пріоритетним є не заперечення методології, а забезпечення незалежного мислення, на яке не здійснюється жодних інших впливів, ніж правилами самої розмови [7, 25]. Подібного підходу дотримуються і інші українські дослідники, зазначаючи, що сучасна правова герменевтика – це застосування у сфері права ідей В. Дільтея та передусім екзистенціально-феноменологічних концептів М. Гайдегера і Г. Гадамера. Її принципова відмінність від позитивістського підходу до тлумачення тексту полягає в тому, що останній намагається встановити, що хотів сказати в тексті законодавець, а герменевтика встановлює смисл тексту, незалежний від його автора, законодавця. [19, 104].

Г. Гадамер підкреслював: «Як говорили греки, поміж співбесідниками кладеться щось таке, до чого вони причетні й на чому відбувається між ними обмін. Взаєморозуміння з приводу чого-небудь, що саме має бути досягнуте в процесі розмови, неминуче означатиме, що в розмові вироблено спільну мову» [2, т.2, 352]. Відповідно, здійснюючи герменевтичний аналіз тексту ми його суб'єктивізуємо і конкретизуємо. Бути кимось означає, зокрема, домагатися чогось і з'ясувати щось конкретне. Ми розуміємо не лише взагалі, а й щось конкретне. Неможливо за жодних обставин викреслити з герменевтики ті елементи, які притаманні людині, з її прагненнями і потребами розуміння. Йдеться насамперед про людину, її досвід, традицію і культуру [7, 28]. На думку Е. Берка, засновника сучасної консервативної думки, політичні інституції утворюють величезну складну систему прав давності та звичаєвих обрядів; звичаї виростають з минулого й пристосовуються до сьогодення, не уриваючи свого постійного тривання. Традиція конституції і широкого суспільства повинна бути предметом пошанування, спорідненого з релігійною шанобливістю, адже вона формує вмістище розуму і культури [16, 538]. Для консервативного світогляду характерною є повага до історичної традиції, запропонованого і накопиченого нею емпіричного матеріалу (інтелектуального, політичного, історичного), тому консерватизм, і права думка загалом, скептично ставляться до соціальних проектів перебудови суспільства, ґрунтованих виключно на інтелектуальному пошуку, без поправки на практику.

Логіка такого світорозуміння і світоперетворення виростає з фундаментального постулату консервативної філософії, згідно з яким людський розум не весільний у своїх можливостях і ніколи не зможе повністю осягнути суспільство. Інтелект завжди обмежений у своїх уявленнях про смисл і цілі соціального прогресу, у визначенні масштабів творчо-перетворювальної діяльності політиків. У тому ж напрямку йшов інтелектуальний пошук української політико-правової думки після поразки Визвольних змагань 1917–1921 рр., на чому наголошує український дослідник О. Баган: «Результатом цієї бурхливої всебічної діяльності молодого покоління стало критичне переосмислення політичного й ідейного досвіду українського соціалізму і ліберального націонал-демократизму, вихід на ідейні обрії традиціоналізму (консерватизму і націоналізму)» [1, 455].

Прикладом такого перетину консервативної та національної ідей, формування на їх ґрунті власне «правої» ідеї в українській політико-правовій думці є творчість В. Липинського і Д. Донцова, мислителів які перебували у гострому інтелектуальному й особистому протистоянні, та для неупередженого дослідника очевидною є їх значна

взаємодоповнюваність. Основна трудність, яка ускладнює об'єктивний погляд на ідеологію українського націоналізму, зумовлена феноменом самого націоналізму, і можна погодитись з тими науковцями, які вважають, що неспівмірність націоналізму з іншими, «класичними», «ізмами» є достатньо вагомою, щоб поставити його в один ряд із консерватизмом, лібералізмом чи соціалізмом [9, 30]. Та загалом, достатньо обґрунтованим буде припущення про більшу схильність націоналізму до консервативної (традиціоналістської) ідеї аніж до ліворадикальної. Тому слушним є твердження Р. Шпорлюка, що націоналізм був не тільки «теоретичним відображенням» процесу побудови національної держави, але й дієвою силою цього процесу [22, 46]. Аналізуючи українську політико-правову думку першої половини ХХ століття, слід постійно пам'ятати конкретний історичний контекст в якому вона висловлювала свої ідеї, а найголовніше, ідеологічно-пропагандистський та репресивний тиск, з яким вона зіткнулась у післявоєнний період. І власне до вагомості історичного контексту постійно привертає увагу герменевтичний підхід. Не можна думати, що переслідування не вбиває правди. «Звичайнісінькою марною сентиментальністю, — зауважує Міль, — є те, що правда, просто як правда, має бодай якусь природну силу, якій відмовлено в помицці, перемагати темницю та смерть на вогнищі. Переслідування з історичного погляду є надто ефективним» [2, 244]. Відповідно, опір здійснюваний українською політико-правовою думкою різноманітним варіантам заперечення права українського народу на самостійне державотворення, викликав терор, — як фізичний, так і більш витончений, спрямований на знищення самої ідеї незалежності, через прищеплення переконання що існуючий статус-кво — єдино правильна думка, а відступ від неї — найбільший злочин, чи в кращому випадку — хибна думка. Застосування герменевтичного підходу надає можливість більш зважено проаналізувати українську політико-правову думку, звільняючись від багатьох стереотипів.

Як відомо, в ХІХ ст. історія України традиційно вважалася лише частиною російської або польської історії. Завдяки зусиллям професора Київського університету М. Владимирського-Буданова, цю традицію було зламано. Враховуючи настійну необхідність при вивченні історії права звертатись до першоджерел вчений впорядкував «Хрестоматію з історії руського права», У своїй фундаментальній праці «Огляд історії руського права» вчений розглядає як окрему самостійну правову систему так зване «західно-руське право», тобто право України періоду Великого князівства Литовського і Речі Посполитої. Владимирський-Буданов послідовно впроваджував думку, що не існує держави і права без конкретного народу, підкреслюючи, що відправним джерелом походження держави є національно-етнічна група з її особливостями. Право розглядав, як окремий продукт діяльності нації, а не держави; його джерелом — народну свідомість і волю а не державу, водночас підкреслюючи, що держава у формі закону формує лише те, що вже створено народною свідомістю. Вчений водночас наголошував, що закон значно обмежений ніж право, і підкреслював, право і закон збігаються лише тоді, коли закон стає виразником правосвідомості відповідного народу» [13, 185-186]. У цьому зв'язку слушною є думка сучасних українських дослідників, що для герменевтичного напрямку характерний розгляд права як тексту, що нерозривно пов'язаний з суб'єктом, його свідомістю» [19, 103]. Власне такий підхід був одним із наріжних для української політико-правової думки аналізованого періоду. Так, ще один відомий український правник — С. Дністрянський — прийшов до висновку, що по-перше, право існує не тільки в державі, по-друге всі правові норми є

водночас соціально-етичними [13, 186-187]. На важливості формування незалежної української держави, власне для забезпечення оптимальних умов самореалізації людини, наголошував український правник М. Міхновський. Відродження держави, за М. Міхновським, має виступати засобом забезпечення прав та суверенітету української нації. Він обґрунтовує принцип національного суверенітету: кожна нація прагне до утворення незалежної держави; лише національна держава може дати своїм громадянам особисту та економічну свободу; розвиток особистості можливий лише в державі, для якої вона є метою» [6, 199]. Підходи М. Міхновського співзвучні з герменевтичною інтерпретацією права. Так, П. Рікер у душі екзистенціальної традиції підкреслював, що функція права – дозволити будь-кому реалізувати свої здібності, а виправдання права полягає у тому, що завдяки йому, реалізуються людські здібності [19, 105].

Набагато складнішим завданням є застосування такого підходу до мислителів чия творчість обумовлюється ідеологічними формами подачі ідей. Так, державно-правові ідеї Д. Донцова окреслюються наступним чином: «Відповідно до власного крайнього елітистського бачення устрою суспільства Донцов негативно ставився до демократичних режимів, протиставляючи їм лад «аристократії», за якого еліта об'єднана в орденську структуру, що володіє усією повнотою влади» [6, 200]. Такий підхід є доволі зваженим, хоча не повністю співвідноситься з думками мислителя. Д. Донцов підтримує ідею самостійної держави, здатної забезпечити свободі людини правовий захист, та наголос робить на персональній активній участі у політичному житті. Відповідно до роздумів Д.С. Міля, який виразно, і водночас «неполіторектно» зауважує, припустімо, що певний народ волів би мати вільне врядування, але внаслідок лінощів, легковажності, несміливості чи браку громадянського духу він ніяк не спромагається це врядування зберегти: цей народ не битиметься за свій політичний устрій тоді, коли той зазнає прямого нападу. Тому мислитель робить висновок: «Йому може забракнути бажання чи спроможності виконувати обов'язки, що їх від нього вимагає певна форма врядування» [12, 135]. Д. Донцов зауважує, що для культурних націй Європи й Америки державний примус конечний в інтересі кожної групи й одиниці, що належить до державного зв'язку. Для вихованих у гуляйпільських степах махновців (габілітованих так само, як негабілітованих) це зовсім інакше. Народолюбний махновець не бачить в атрибутах держави нічого, як тільки «власні марки і гроші, власний двір, армію, власні в'язниці і власних жандармів»; для нього все це «такі приємності», за які він охоче подякує, аби лиш йому забезпечили «добру поживу» [4, 281]. Таким чином, для української політичної думки традиціоналістського спрямування незаперечним було як право громадян на самостійну роль в системі владних повноважень, так і розумінні не тотожності приватних інтересів громадян і завдань суспільства. Держава у жодному разі не розглядалась як абсолют. Очевидно, не може бути визнаним єдиноправильним один методологічний підхід, під час аналізу таких складних явищ як держава і право. Слушним є підхід що, сучасна філософія науки відмовляється від абсолютизації неопозитивістського й герменевтичного підходів до проблеми конструювання методології науки. Тільки синтез логічних та історичних методів аналізу розвитку наукового знання може дати позитивний результат» [20, 38].

І знову можна привернути увагу до герменевтичних інтерпретацій, які не можуть претендувати на вичерпний характер пояснення усіх складнощів державно-правого буття, та все ж мають вагому позитивну якість – усвідомлення складного характеру взаємодії державних інститутів. «Ідеалізм права знаходить свій вияв у конкретній історії лише

через свавільність володаря. Ось вам і політична сфера, яка ділиться між ідеалом суверенності та реальністю влади, між суверенністю і сувереном, між конституцією та урядом чи навіть поліцією» [14, 279]. Немає можливості усе прописати нормативним актом, завжди залишиться частка «свавілля», і завдання полягає у формуванні певних психологічних і моральних рис, покликаних «ушляхетнювати» осіб наділених владою. У той же час усвідомлювалася вага інституційного стримування властивого людині свавілля, формування належних державних і правових механізмів. Тому не цілком можна визнати слушність твердження: «Отже, націократична модель державності, що виникла як реакція на бездержавний стан та утиски прав української нації спочатку російським самодержавством, а згодом польського шовінізму та сталінського тоталітаризму, за основу брала уявлення про націю як найвищу цінність людського розвитку. З цього випливав примат колективних національних прав над особистими» [6, 202]. Якщо більш детально розглянути модель державного устрою, обстоювану М. Сціборським, то в Україні планувалося утвердження республіканської форми правління за принципом поділу влади, із сильною законодавчою і виконавчою владою, незалежною судовою владою.

«Найвищому Судові (обирається Національними Зборами. — І. В.) належатиме контролю непорушності виданих законодавчими й виконавчими органами ухвал, і касаційний перегляд усіх інших судових справ. Відповідно зорганізовані краєві, повітові і міські Суди забезпечуватимуть правозаконність в Державі» [18, 117].

Законодавчі функції покладались на виборний орган — Державну Раду. Голова Держави, користуючись правом законодавчої ініціативи, є одночасно Головою Державного Уряду (прем'єр-міністр) й уособлює виконавчу владу в країні. Передбачалось надання широким повноважень самоврядним територіям. «Українська Держава за адміністративним розподілом, ...поділятиметься на краї, повіти й громади (міські, містечкові, сільські), що матимуть свої органи самоуправи та у межах встановлених законами компетенцій кермуватимуть місцевими публічними справами. [...] Вибори до органів самоуправи відбуватимуться на засадах прямого, загального, рівного й таємного голосування» [18, 115]. Також не повністю відображають сенс консервативної моделі держави і права твердження, що консервативна концепція виступила з обґрунтуванням монархічної моделі державності, ідеал якої бачила в традиціях княжої Русі та козацької Гетьманщини. Засновник цього напрямку В. Липинський еволюціонував від захоплення демократичними доктринами до негативної оцінки наслідків соціалістичних експериментів Української центральної Ради» [6, 202]. Для політико-правових ідей В. Липинського найважливішим було протистояння недалекого глядному духові часу, коли через втрату відчуття політичної реальності, в лівій українській політико-правовій думці запанували позитивістські утопічні концепти держави і права. З усвідомленим обов'язком перед потребою гарантувати дієвість права для окремих індивідом і суспільства загалом, В. Липинський писав: «Всяка сила громадська, залежна од більшої здатності до організації продукції чи ідеології, має все нахил до захоплення в більшій або меншій мірі державної влади, бо тільки держава силою меча здатна реалізувати або забезпечити ті чи інші громадські тенденції» [11, 380].

Життєво необхідною умовою не тільки для самоздійснення свободи особи, а й для простого тривання людського життя є держава. Піднесення до рівня держави — це не тільки певний інструментарій, це також свідчення зростання внутрішнього світу спільноти, її готовності до сприйняття позаособових ідеалів, вихід за межі чуттєво-дотикової реальності, буденності, обмеженого особистого досвіду. «Здорова,

органічна держава на думку мислителя (В. Кучабського. — І.В.), утворюється лише там, де є політична еліта, якій байдуже почуття власного фізичного самозбереження та егоїстичного матеріального інтересу» [13, 187]. Такий, не завжди толерований підхід, у дійсності є відображенням розуміння складності соціальних відносин, уніфікація яких є руйнівною для свободи людини. П. Рікер застерігав: «Які бар'єри та які запаси сил протиставляє людське становище теоретичній гіпотезі людини-маси, що нею тоталітарна система підмінює людину, котра посідає такий чи такий ранг або належить до певного класу» [15, 10].

Держава в українській політико-правовій думці першої половини ХХ століття не сприймалася як цінність сама по собі, виразно декларувалися вимоги до її функціонування на засадах, що не дозволяють перетворити особу у гвинтик державного механізму. В. Кучабський зазначав: «Признання з боку державної влади населенню держави якогось самоврядування є завжди ...признанням того, що принципіально існує можливість конфлікту поміж державними і громадськими інтересами і що на випадок такого конфлікту не завше мусять перемогти погляди й пляни державного центру, лиш, навпаки, — часом можуть перемогти теж і суперечні тим поглядам і плянам бажання громадянства» [10, 42].

Висновки. Застосування герменевтичного підходу до аналізу української політико-правової думки першої половини ХХ століття засвідчує евристичний потенціал такої методики. Обумовлено це зорієнтованістю герменевтичного розуміння тексту через його інтерпретацію з урахуванням особливостей історичної епохи їх створення, що дозволяє більш об'єктивно розкрити сенс ідей мислителів, які творили у відмінних від нас культурних і політичних обставинах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Баган О. Перший ідеолог ОУН / Олег Баган // Український націоналізм: історія та ідея. Науковий збірник. Вип. I / за ред. О. Багана. — Дрогобич: Посвіт, 2009. — С. 455-462.
2. Берлін І. Чотири есе про свободу / пер. з англ. О. Коваленка / Ісая Берлін. — К.: Основи, 1994. — 272 с.
3. Гадамер Г. Г. Істина і метод / Г.Г. Гадамер / у 2 т. Т. 1: Герменевтика 1: Основи філософської герменевтики; пер. з нім. : О. Мокровольського. — К., 2000. — 457 с. ; Т. 2: Герменевтика 2.: Доповнення. Показники / пер. з нім. М. Кулиняка. — К., 2000. — Т. 2. — 478 с.
4. Донцов Д. Націоналізм / Дмитро Донцов // Донцов Д. Твори : у 5 т. Т. 1. Геополітичні та ідеологічні праці. — Львів : Кальварія, 2001. — С. 245-425.
5. Донцов Д. Підстави нашої політики / Дмитро Донцов // Донцов Дмитро. Твори : у 5 т. Т. 1. Геополітичні та ідеологічні праці. — Львів : Кальварія, 2001. — С. 91-242.
6. Історія вчень про державу і право: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / за заг. ред. Г. Г. Демиденко, О. В. Петришина. — Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. — Х.: Право, 2009. — 256 с.
7. Квіт С. М. Герменевтика: [навч. посібник] / С.М. Квіт. — К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2005. — 42 с.
8. Крупчан О.Д. Методологічні підходи до проблеми взаємозв'язку приватного та публічного права / О.Д. Крупчан // Методологія приватного права: зб. аук. Праць / за матеріалами наук.-теорет. конф., м. Київ, 30 травня 2003 р. / редкол.: О.Д. Крупчан [та ін.]. — К.: Юрінком Інтер, 2003. — С. 10-19.
9. Кузик П. Націоналізм і шовінізм у міжнародних відносинах: монографія. — 2-ге вид. / Петро Кузик. — Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. — 220 с.
10. Кучабський В. Большевізм і сучасне завдання українського Заходу. Національно-політичні замітки

/ Василь Кучабський. — Львів, 1925. — 125 с.

11. Липинський В. Листи до братів-хліборобів. Про ідею й організацію українського монархізму. Писані 1919—1926 рр. / В'ячеслав Липинський. — Відень, 1926. — 580 с.

12. Міл Д. С. Про свободу: Есе : пер. з англ. / Джордж Стюарт Міл. — К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. — 463 с.

13. Мірошніченко М.І. Історія вчень про державу і право: навч. посібник / М.І. Мірошніченко, В.І. Мірошніченко. — К.: Атіка, 2004. — 224 с.

14. Рікер П. Історія та істина / Поль Рікер / пер. з фр. В.Й. Шовкун. — К. : Видавничий дім «К.М. Академія», Університетське видавництво «Пульсар», 2007. — 396 с. (С. 279).

15. Рікер П. Навколо політики / П. Рікер. — К.: Дух і літера, 1995. — 332 с.

16. Себайн Джордж Г. Історія політичної думки / пер. з англ. / Джордж Г. Себайн, Томас Л. Торсон. — К.: Основи, 1997. — 838 с. С. 538.

17. Скотний В. Г. Філософія: історичний і систематичний курс / В. Г. Скотний. — К.: Знання України, 2005. — 576 с.

18. Сціборський М. Націократія / Микола Сціборський. — Париж, 1935. — 121 с.

19. Філософія права: підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / О.Г. Данильнян, О.П. Дзьобан, О.С. Максимов та ін. / за ред.. д-ра філос. наук, проф. О.Г. Данильнян. — Харків: Право, 2009. — 208 с.

20. Фірсова Л.В. Філософія науки: навчальний посібник / Л.В. Фролова, І. П. Черних, Я.М. Білик, О.М. Білик; за ред.. Л.В. Фролової. — Х.: Нове слово, 2003. — 336 с.

21. Чернілевський Д.В. Методологія наукової діяльності: навч. посіб. вид. 3-є, перероблене / Д.В. Чернілевський, М.І. Томчук, О.А. Дубасенюк [та ін.]. / за ред. Д.В. Чернілевського. — Вінниця: Нілан — ЛТД, 2012. — 364 с.

22. Шпорлюк Р. Комунізм і націоналізм / пер. з англ. Г. Касьянов / Роман Шпорлюк. — К.: Основи, 1998. — 480 с.

УДК 341.23

Кобилецький М. М., д.ю.н., завідувач кафедри
основ права України ЛНУ імені Івана Франка

Магдебурзьке право в німецькій історіографії

У статті висвітлюється німецька історіографія з питання становлення, розвитку, застосування та поширення магдебурзького права в Європі. Досліджено праці німецьких вчених з проблем історії магдебурзького права та проведено їх періодизацію. Встановлено значення німецькомовних історико-правових праць для дослідження магдебурзького права в Україні.

Ключові слова: магдебурзьке право, Німеччина, історико-правова наука, дослідження, вчені.

В статье освещается немецкая историография по вопросу становления, развития, применения и распространения магдебургского права в Европе. Исследованы труды немецких ученых по проблемам истории магдебургского права и проведено их периодизацию. Установлено значение немецкоязычных историко-правовых работ для исследования магдебургского права в Украине.

Ключевые слова: магдебургское право, Германия, историко-правовая наука, исследования, ученые.

In the article German historiography about a question of becoming, development, application and distribution of Magdeburg law in Europe is highlighted. Labours of the German scientists papers of the problems of history of Magdeburg law are researched and their division into periods is conducted. The value of German historic-labours research of Magdeburg law in Ukraine is discovered.

Key words: Magdeburg law, Germany, historic-legal science, research, scientists.